

מבקר לוחם, קול חם

הרגשה של מקום נסים קלדרון 127 עמודים הוצאת הקיבוץ המאוחד

לקלדרון סמפראמנט צעיר, זרוק, מידי, מעורב מאוד. הוא מבקר לוחם המשלם על ניסוחיו בלחץ עצום, לחץ של כריזמה ועיר-פול ואקטואליה עמוסה שאותה הוא מתאמץ להבין לא בנינוחות פרופסורית אלא בחרי-קת שניתן של משתתף פעיל בניגוד לרצונו. הספרות לא כשאלה פואטית אלא כשאלה מוסרית — זוהי כשרותו.

כספר מובלעת ההנחה שהקורא, כמו קלדרון, מואלץ את "ההיכרות הגדולה" הוא משאיר להרהר ברקע, ומקום אל חזית הבימה שאלות פני-שמאלניות: שאלות שמעוררות להגדרה מחודשת של מוסכמות-המוסר שלנו, של הצהרות-עמדה שביטאו פעם את מה שנראה לנו צדק בעוד שעכשיו נודף מהן ריח צדק-נות. גם אם הריח עודו קלוש, מחובתו של המבקר הרגיש לרירותו לבשר את בוא הבואש. הבואש — שאם טרם כח הרי הוא ממשמש — מתמר מגוויתיו של הפשטות אידיאלי-לוגיות שבינו לבין המציאות מוקמת, מדי יום מוקמת, חומת המעשים (או, בלשונו של קלדרון, ה"עובדות"). את מה שמתרחש מול עינינו הוא מגדיר הגררה קולעת כ"חילוף תפקידים בין ימין לשמאל בציונות. עד 67 היה זה השמאל שפיתח פוליטיקה של פרטים, של נקודה ועוד נקודה, של עוד רונם ועוד רונם. ואילו הימין דיבר בהפשטות היסטוריות או צבאיות. קעת הימין מציב עובדה ועוד עובדה. ואילו השמאל, במידה שהוא שמאל, מדבר בנוסחות פיתרון מופשטות שהולכות ומתרחקות מן העובדות שנוצרו" (עמ' 36).

האם יש לנו פנאי לביקורת סופר-אינטליגנטיה כאשר הכל כאן על סף פיצוץ?

ישאל השואל: האם אין כל זה ביזבוז אחד גדול? האם אין כאן איוו אנגיות יתירה, עידון שלא במקומו, מופנם ואגוצנטרי, בשעה שהמציאות דוחקת בנו לענות קורסיכל על השאלה הגדולה והמוספסת: איזה מין הסדר עם הפלסטנים מקובל עלינו? האם השאלה הזאת נחיתה פתאום מעומק המה? לא ללואגני טי? לא די מתוחכמת? האם יש לנו פנאי נפשי לביקורת סופר-אינטליגנטית על האב-חנות של איזה בנבנישתי, עם כל הכבוד, כא-שר הכל כאן על סף פיצוץ? מידע — ימשך השואל — נתון לנו ספר-הכנה לוויכוח, חתת ספר שציטרך כמלוא הכוח הלשוני של קלדרון לוויכוח באופן ישיר, כקול פוליטי ממסור גדול לשכנע במקום שבו אחרים לא הכיבו? לקלדרון ישב שמקורות-המחטם הפובליציסטיים טיט פשוט חבל על הוויכוח. "לדעתך, הגיע הזמן להפסיק לכתוב על הכיבוש במונחים של יכוח. למעשה כבר רבים הפסיקו. העי-מות בין ישראלים הפועלים לביסוס הכיבוש לבין אלה הפועלים נגדו לא יכול עוד להיקרא ויכוח" (עמ' 77). מרוע מפני שויכוח מתנהל בתנאים מירוח שבו מסוגל נימוק להופיע הוא פיקציה. (...) מידה מסוימת של כוח משאירה מירוח שבו מסוגל נימוק להופיע (ענימות פוליטי אינו רציונאלי בלבד, אנוחו מצביעים זה מול זה מיטעלים שהגשות ולא רק מערכות של טיעונים. מי שאינו מאמין שיש לאדם סיכוי להיות ענייני ומדוייק כאשר הוא אמוציונאלי, מוטב לו שיש-סיק לקרוא ספרות יפה, או שיפסיק לשלם מסי-שפתיים לערכה של ספרות יפה. אחת השטיות של השמאל היא לטעון שהימין, רק הימין, מנהל פוליטיקה אמוציונאליה. מעבר

למידה מסוימת של כוח אלים, אין מירוח מינימאלי למחשבה ואוברת הנכונות להש-תכנע, "ועמ' 77).

קלדרון אינו מנפה את

ההתלבטיות מן הטקסט. הוא

אוהב אותן

שפת הספר ריבורית לחלוטין, מלאה הת-לבטיות של בחירת מילים מדוייקות יותר. קלדרון אינו מנפה את ההתלבטיות מן הט-כסט. הוא אוהב אותן, אוהב את תחושת האימי-רוביוציה, את השיחה החופשית, הלא-מהור-קת, שאם היא מתארכת לפעמים יותר מדי — אז מה. הרגישות יקרה לו מהליטוש. הוא אוהב. לכתוב בחשר, לקחת בחשבון את הב-רוטאליות, אבל לכתוב גם בחום, כדי שלא להפוך את הברוטאליות לאמת-מידה, וכדי שלא לאבד את הפרספקטיווה הפוליטית, "ועמ' 114).

הוא איש של אבחנות, לא של הברקות. מאמריו אינם כאים, "להרהר את הקורא או גלגות לו נסתרות, אלג" — כפי שכתב על סיגנונו של יעקב שבתאי ובעצם, שלא כמו-דע, גם על עצמו — "ללכת יחד איתו ממראה

מציאות במידרון

הרגשה של מקום הוא ספר מיוחד במינו. בראייה מקשרת, מדלגת, מגדירה גדרות חדשות ומסמנת גבולות שמעבר להם אין הדברים הרגשניים — ראויים עוד שנגן עליהם, בחוץ נסים קלדרון מצבים, הרגשות ויצירות בנות המציאות הישראלית שאותה הוא רואה כמציאות במידרון. במקום שרבים כל כך מבקשים לברוח מן הדילמות המוסריות שלפניהם, חשוב סיפרו של קלדרון לא רק משום שהוא מנסה להתמודד איתן, אלא גם מפני שהוא מבין את מחירה של כל הכרעה — לכאן או לכאן — בדברים שבלא הכרעה יישארו בגדר חלל ריק.

בתוך הסכך הפוליטי

מנהלים סופרים

מאבק על הבית

בכל שיר, אם יותר ואם פחות, צריכה להישמר איזו אינטימיות. משוה שמקיים מגע עם קטנות-היומיום שאתה חי, גם כאשר העיט מונף כנגד עוולות בקנה-מידה בל-תיאינטימי לחלוטין. על השאלה הקשה כל-כך — איך עושים את זה — עונה קלדרון ש, בתנאים אלה צריכה המחאה הפור-ליטית להדגיש: אני לא כאן. המחשבה וה-הרגשה הייבוט לעבור בקפיצה מן הקרוב והמוכר אל הרחוק מאוד. (...) המחאה לא מסו-גלת להסביר את הרוע שצמח כאן והגיע ל-שם. היא מסוגלת להציב על ידו לבנה אחת של בית אנושי" (שם). תרופת-פלא אין לקלדרון. הוא מציע, בסך הכל, תנאים מינימאליים לכתובה חמה על אנשים" (עמ' 123).

השירה היא, כאמור, מרכז-הכוכב של האי-סופה. בכל זאת, קלדרון קרא גם פרוזה בשנים האחרונות, ובאהבה לא פחותה, אם לשפוט לפי "היועצת המישפטית כותבת למולכו", המוקדש למולכו של א"ב יהושע. "המישפט" תיות הדביקה, מולכו, אם תרשה לי להגיד לך, מציעה איוון פנימי אפשרי כאשר האיוון החיצוני מתפורר. יש לה שיטות מנוסות וברור-קות, ביולוגית-כמעט, לעשות לעצמה פנים נסבל, מן החומרים של החוץ הבלתי-ינסבל" (עמ' 73). קח את "המישפחתיות" ושנה אותה ל"המיפגתיות", ואז תבין איזה משל נוקב — שאנחנו, בני מיפגת-העבודה, נמשליו — קורא קלדרון בין השורות ה"לא-פולי-טיות" של א"ב יהושע.

שני המאמרים הבולטים — "איזה גבולות אתה מסוגל לסמן במידרון" ו"במונחים של קרע, במונחים של ויכוח" — עוסקים באסו-פוט-מאמרים של אחרים: מירון בנבנישתי ("קונפליקטים וסתריות"), עמוס עוז ("ממור דות הלבנון") וזו מירון ("אם לא תהיה ירושלים").

בחיבו על מאמרו של מירון "מויצרים ובונים לבני בלי בית" (העוסק בתולדות-היהו-ים בין החיים הספרותיים לחיים הפוליטיים בישראל), הוא כותב: "בתוך הסכך הפולי-טי, כיוון שאיננו רק סכך של כוח, סופ-רים רבים הם על בני בית. הם בני-בית שמהלים, על פי דרכם ובזהירות, מאבק על הבית. במידה מסוימת, ההקשבה לסופרים גוברת גם כיוון שמשכילים ישרא-ליים מוצאים פחות ופחות טעם וערך בקולות ישראלים אחרים, וקודם כל בקולות פולי-טיים. ההקשבה קהות-חוישים, ואחריו מעגל היא הקשבה שגם היא הורעלה באחד הרעלים של סופרים שיש סביבם מעגל של הקשבה, ואח-רי מעגל של קהות-חוישים, פוליטית מעגל של שבירת עצמות. אבל המאבק על הבית יקר מכדי שלא נדריק בו ונצבע בו את כל הגוונים בשחור" (עמ' 104). לא מכירה מגיע קלדרון לקביעותיו החדרות ביותר כשהוא מתעמת עם טכסטים הוהים במהותם לטכסט שלו: שם, בתפר שבין ספרות פוליטיקה, הוא מרגיש בבית. שם יש לו הרגשה של מקום.

ואם נכתבת שירת-מחאה טובה וחזקה מתוך עמימות, הרי שראוי לא רק ל-השלים עם קיומה, אלא גם לברך עליה. "לפעמים אתה קורא דברים שכותבים יונים בישראל, שיש בהם איוו תשוקה נסתרת לבהירות שתבוא סוף סוף עם אסון גדול. אין לי שום סימפאתיה להתפרצויות הייאוש ה-אלה. הרומנטיקה הזאת היא עוד סוג של ברוטאליות, וגם סוג של יוהרה כלפי הברו-טאליות שכבר פועלת כאן" (עמ' 50). קלדרון זוכר שהשיחה הפני-שמאלנית שהוא מנהל איתנו היא רק מבוא — "רק", אבל חיוני — לשיחה שגנהל עם הימין מתוך לקו המרופר-של אנשי שלומנו. הורות למודעותו הדרוכה לשיגאות הכרוניות שבעשותנו אותן — מתוך שיטחיות, בדרך כלל — אנו מכשילים שוב ושוב את הוויכוח עם הצד השני, הוא

עם חברים. מימין לשמאל: רוגית מטלון, נסים אלוני, נסים קלדרון, יונת סנד

מזהיר מפני ה"יוהרה כלפי הברוטאליות שכבר פועלת כאן". כי גם אם אנחנו צודקים, מאה אחוז צודקים, היוהרה אינה יכולה להיות נקודת-המוצא שלנו. ועל ההיכרים (ניקמת האלים) ותועלתו לאדם הצודק כבר נכתבו, כידוע, כמה דברים.

שלושה מבין ששת המאמרים — "מחאה", "הרגשה של מקום" ו"הקול החם" — מתרכ-זים בשירה, כמעט רק בשירה שהגיבה על מילחמת-הלבנון. התגובה, המחאה, השירה כאופוזיציה: המשוררים שנפתחו לפוליטיקה שאלו את עצמם איך לשלב אותה בנרדבים הקיימים כבר בשירתם, איך להפוך את הפי-לטי למימד בין מימרים, לא להלביור שאחרי התפרצותו קיצרתי-המועד נותרת אדמה חרוכה. מצפון, מוסר, הוהרות עם הקורבנות וכו', עלולים לבוא על חשבון איכות השיר ולדרדור לפלאקאטיות, אבל, רבותי, מה לעשות כשאין ברירה? האם נבקש אל-טרנטויווה למצפון, מוסר והזדהות עם הקורבנות? "ספרים ואינטלקטואלים מצאו את עצמם מוחים על זוועה פוליטית בלי שמצאו קשרים של ממש בינה לבין הארג-העצום, הסבוך, של חיי יומיום, שאותו הם מכירים ועליו הם מסוגלים להעיד. אם המילחמה מפועיה רק כדריעה בטלוויזיה, רק כסיבה להפגנה, היא עניין זר ומשונה לאלף הרגשות שעוברים על ישראלי ביום" (עמ' 420).

אם נכתבת שירת-מחאה

טובה וחזקה מתוך עמימות.

צריך לברך עליה

העמימות, לעומת זאת, היא מצב נתון,